

Konstytucja irańska z 1906 roku rozpoczęła nową epokę w dziejach Persji, po raz pierwszy zaprowadzając w kraju system parlamentarny. Pierwsza kadencja *Madżles-e Szoura-je Melli* (Narodowego Zgromadzenia Doradczego – irańskiego parlamentu) trwała od 1906 do 1908 roku, kiedy to szach Mohammad Ali Kadżar nakazał Kozakom ostrzelać Zgromadzenie z armat.

Najważniejszą pamiątką mniej niż dwóch lat działalności pierwszego irańskiego parlamentu są protokoły z jego posiedzeń, które publikowano w gazecie *Madżles* („Parlament”). Często posługiwano się nimi jako źródłem historycznym, nie towarzyszyła temu jednak refleksja na temat samych protokołów jako takich. Celem tej pracy jest uzupełnienie tej poważnej luki.

Stąd też badanie podejmuje kilka zagadnień. Podstawowym jest dokładna analiza i opracowanie protokołów pierwszego irańskiego parlamentu. Dotyczyć ona będzie nie tylko treści przemówień – te bowiem były już wykorzystywane przez badaczy – ale przede wszystkim protokołów jako takich. Należy zestawić je z innymi ówczesnymi tekstami źródłowymi, takimi jak prasa, dokumenty urzędowe i literatura wspomnieniowa.

Protokoły te nie stanowią bowiem pełnej transkrypcji czy też stenogramu obrad. Zaobserwować można w nich kilka konkurencyjnych stylów, o różnym stopniu szczegółowości. Niektóre sesje zapisano w dużym skrócie, streszczając bądź pokrótce cytując poszczególne przemówienia, inne zaś zawierają pełen bądź niemal pełen zapis wypowiedzi parlamentarzystów. W związku z tym można stwierdzić, że co najmniej dwie osoby były odpowiedzialne za sporządzanie notatek z parlamentu.

Pojawia się pytanie, skąd wzięły się te dwa różne sposoby pisania protokołów. Przy okazji ich wersji skróconej, można zauważyć podobieństwo do dawniejszej perskiej tradycji sporządzania codziennych notatek z decyzji monarchy, jak też z poszczególnych ważnych zgromadzeń. Podobieństwa dotyczą tu nie tylko skrótowości, ale też językowej strony tekstu. Z kolei inne, bardziej szczegółowe protokoły posiedzeń *Madżlesu* są zbliżone do zachodnich stenogramów.

W związku z powyższym, aby ukazać protokoły parlamentu irańskiego we właściwym kontekście, należy zestawić je z rodzajami tekstów, z których mogły się wywodzić: z dawniejszym perskim piśmiennictwem urzędowym, z dawniejszą prasą perską i zagraniczną, z protokołami z posiedzeń parlamentów europejskich.

Wspomniane analizy pozwolą nie tylko zobaczyć protokoły obrad parlamentu w szerszym perspektywie, ale zwrócą uwagę na możliwości lepszego wykorzystania tego źródła historycznego i różne sposoby jego odczytania. Oprócz tego dłuższe cytowane wypowiedzi polityków są podstawą analizy języka ówczesnej debaty parlamentarnej w Iranie, stosowane w innych protokołach skróty i omówienia pozwolą zaś ustalić poglądy autorów na temat poszczególnych deputowanych i stronnictw. Jest to o tyle istotniejsze, że redakcja gazety *Madżles*, w której publikowano notatki z parlamentu, znana była z sympatyzowania z ówczesnym obozem reformatorskim i niechęci do regalistów. Analiza materiału pozwoli również na opisanie procesu kształtowania się sfery publicznej w Iranie początków dwudziestego wieku, a także powstawania instytucji parlamentarnych. Dodatkowym skutkiem badań będzie przygotowanie i opublikowanie angielskiego tłumaczenia omawianych protokołów.